

Hapishanelerde İfade Özgürlüğü Politika Belgesi

Mail : info@cisst.org.tr

Website : www.cisst.com.tr

HAPİSHANELERDE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ POLİTİKA BELGESİ

CİSST
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TCPS

TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevleri Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı, "Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkese, insan haklarının gerektirdiği gibi saygılı davranılmalıdır" maddesiyle başlar. "Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiler, kendilerini mahkûm eden ya da tutuklayan bir karar ile hukuken ellerinden alınmayan bütün haklarını muhafaza ederler" maddesiyle devam eder. 102/2 maddesinde ise "Özgürlükten yoksun bırakılarak hapsedmenin kendisi bir cezadır. Bu nedenle, hükümlü mahpuslara uygulanan rejim hapsedilmenin doğasında var olan sıkıntıyı daha da ağırlaştırmamalıdır" denilmektedir.

Her ne kadar bu kuralların devletler açısından bir bağlayıcılığı olmasa da Avrupa Konseyi'nin, Türkiye gibi üye devletlerdeki hapishanelere ilişkin standartları tayin etmesi gerekmektedir. Bu standartlara göre mahpusların sosyal yaşamdan koparılıp kapatılması başlı başına bir cezadır. Cezanın kapatılma haricindeki farklı uygulamalar ve kısıtlamalarla bir ek cezaya dönüştürülmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun da mahpusların dış dünyayla ilişkisini sürdürme haber alma, açık havaya çıkma ve boş zamanlarını anlamlı geçirebilme gibi haklarına kısıtlamalar getirirse de bu hakların mahpusun temel hakları olduğunu varsayar.

Avrupa Cezaevleri Kuralları 1.2 "Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere getirilen kısıtlamalar, asgari gereklilikte ve haklarında hükmedilen kararın meşru amacıyla orantılı olmalıdır" der. Ancak bu kısıtlamaların ölçülü ve gerekli olması gerektiği açıktır.

Uluslararası sözleşmeler ve Türkiye'nin kendi yasal düzenlemelerine rağmen mahpusların yukarıda saydığımız temel haklarına ulaşabilmelerinde ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Yasadaki belirsizlik-

lerin idareye geniş bir takdir yetkisi tanınmasının yanı sıra son dönemde sıkça yenileri düzenlenen yönetmelikler ve genelgelerle bu hakların kullanılmasının daha fazla engellendiğini görmekteyiz.

Mahpusların haber alma ve dış dünyayla iletişim kurma hakları sınırlıdır ve denetime tabidir. Hapishanelere süreli yayın olarak sadece Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen “ISBN” numarası taşıyan, haklarında toplatma ve yasaklama kararı olmayan yayınlar alınmaktadır. Süresiz yayınlar da yine benzer biçimde (her basılan dergi ya da gazete nüshası tek tek olmak üzere) denetime tabi tutulmakta ve eğer gerek görülürse haklarında yasaklama ve toplatma kararı verilmektedir. Bir başka deyişle hakkında yasaklama ve toplatma kararı bulunan hiçbir basılı yayının mahpuslara ulaşma ihtimali zaten yoktur.

5275 Sayılı Kanunun 62. Maddesi hapishane idaresine kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen nitelik taşıyan yayınları engelleme yetkisi tanımaktadır. Bu yetkinin sınırlarının belirlenmemesi hapishane idaresini genel bir sansür kurulu ya da denetim mekanizmasına dönüştürebilmekte; mahpusun bilgiye ulaşma hakkının ölçüsüz ve gereksiz biçimde sınırlandırılmasına sebep olabilmektedir.

Avrupa Cezaevi Kuralları 24.10; “Belirli bir dava kapsamında, adli bir merci tarafından, belirli bir süre için konulan özel bir yasaklama olmadıkça mahpusların gazete, dergi ve diğer yayınları okumalarına ve bunlara abone olmalarına, radyo ve televizyon yayınlarından yararlanmalarına ve böylece toplum hayatındaki gelişmelerden düzenli olarak bilgi edinmelerine izin verilmelidir” der.

Bu madde yürütme merciine bir sansür yetkisi vermemekte, sadece istisnai durumlarda takdir yetkisi vermektedir. Buna karşın yasanın uygulanışı, yürürlüğe giren yeni yönetmelik ve genelgelerde mahpusların -özellikle geçtiğimiz iki yıl boyunca- süreli ve süresiz yayınlar ile diğer toplu iletişim araçlarına ulaşması konusunda ciddi sıkıntılar yaşamalarına sebep olmuştur. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği olarak 2017-2018 yıllarında mahpusların ifade özgürlüğü konusunda hangi sınırlarla ve sorunlarla karşılaştıklarını mektuplar aracılığıyla izledik. Bu süreç içerisinde karşılaşılan sorunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Koğuşlarda bulundurulmuş kitap sayısına (5 veya 7) sınırlama getirilmektedir.
- Koli aracılığıyla gönderilen kitaplar, ailelerin gönderdiği kitaplar mahpuslara verilmemektedir. Bu durum zaten ekonomik olarak zorluk yaşayan birçok mahpusun bilgiye erişimini doğrudan engelleyen bir uygulama oluşturmaktadır.
- Kitapların dış kantin aracılığıyla mahpusların ücretini ödeyerek almaları istenmektedir.
- Hiçbir toplatma ve yasaklama kararı olmayan ve geçmişte hapishanelere alınmasında sakınca görünmeyen birçok kitap içeri alınmamaktadır.

- Toplatma kararı olmayan gazete ve dergiler içeriye alınmamaktadır.
- Hapishanelerdeki kütüphanelerin ve kitapların yetersiz olması sebebiyle mahpusların bu hakka erişebilmelerine kısıtlamalar getirilmektedir.
- Televizyon kanallarına kısıtlamalar getirilmektedir.
- Radyo kanallarında FM bandı dışındaki diğer bantlar yasaklanmaktadır.

Avrupa Cezaevleri Kuralları ayrıca, “Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir” ve “Ziyaretler için yapılan düzenlemeler, mahpuslara aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine izin verecek bir tarzda olmalıdır” der.

5275 sayılı Kanun ile mahpusların iletişimleri ve ziyaretlerine ilişkin düzenlemeler getirilmektedir. Kanun aynı zamanda kişilerin aile bağlarının güçlendirilmesinin desteklenmesi gerektiği üzerine vurgu yapar. Ancak uygulamada, bu hakkın kullanımı önünde çok sayıda sorunun bulunduğu, üstelik bunlara yenilerinin eklendiğini gözlemlemekteyiz. Son dönem de mahpusların aile ve arkadaşlarıyla iletişim kurmalarına ilişkin hapishanelerde yaşanan sorunlar aşağıdaki gibidir:

- Mahpuslara dışarıdan gönderilen ve mahpusların dışarıya gönderdiği mektuplara el koyma kararları artmaktadır.
- Aile görüşü, telefon görüşmeleri, mektuplaşma gibi hakları kısıtlayan disiplin cezalarında ciddi artışlar yaşanmaktadır.
- Yönetmeliklerde olmasına rağmen yıllardır uygulanmayan telefonda tekmiil uygulanmaktadır.
- Mahpuslar ailelerinden uzak bölgelerde yer alan hapishanelere sevk edilmektedir ve aile görüşleri kesintiye uğramaktadır.

Avrupa Cezaevleri Kuralları mahpusların bedensel sağlıklarını geliştirmek, boş zaman etkinliklerine imkan yaratmak için yeterli ve gerekli süre zarfında sosyal etkileşimden faydalanmalarına olanak yaratacak, oda dışında vakit geçirmelerine izin verilmesi gerektiği vurgulanır.

5275 sayılı kanunda da kişinin ihtiyaçları kapsamında kurumun kapasitesi ve yoğunluğu dikkate alınarak sosyal ve sportif faaliyetlere izin verilir açıklamasına yer verilmektedir. Bu kanunda da ihtiyacın neye göre belirleneceği ve sınırları oldukça belirsizdir. Ek olarak son dönemde hapishanelerdeki nüfusun kapasitenin oldukça üzerine çıkması bu artışın sebep olduğu sınırlamalar, sosyal ve

sportif aktivitelere erişebilmeyi asgariye indirmektedir, bazı hapishanelerde ise bu aktiviteler durma noktasına gelmektedir. Bu konuda yaşanan sorunlar aşağıdaki gibidir:

- Farklı koşullarda mahpuslarla yapılan sohbet hakkı ortadan kaldırılmaktadır.
- Sohbet hakkının kullanımı mahpusun kaldığı koğuş ile sınırlandırılmaktadır.
- Mahpuslar sportif etkinliklere çıkarılmamış veya sınırlı sürede çıkarılmaktadır.
- Mahpuslar atölyelere çıkarılmamış veya sınırlı sürede çıkarılmaktadır.
- Talep edilen atölyeler açılmamaktadır.

CİSST/TCPS Olarak Önerilerimiz

- Yasaklanmamış ve toplatılma kararı verilmeyen kitapların ve süreli yayınların çok istisnai durumlar dışında engellenmemesi
- Bu engellemelerin her hapishanede farklı uygulanmaması ve bu konuda önlemler alınması
- Sınırlamaların çerçevesinin belirlenmesi ve geniş takdir yetkisinin hak ve özgürlükler lehine düzenlenmesi
- Toplatma kararı olmayan tüm süreli yayınların mahpuslara verilmesi
- Radyolarda FM bandı dışındaki bantlarda yapılan yayınların da dinlenilmesinin sağlanması
- RTÜK tarafından kapatma kararı olmayan ve tüm Türkiye tarafından izlenebilen kanalların mahpuslar tarafından da izlenebilmesi
- Yabancı mahpusların kendi ana dillerindeki yayınlara ulaşmalarının kanunla güvence altına alınması
- Koğuşlardaki kitap sayısı sınırlamasının kaldırılması
- Posta ve aile aracılığıyla hapishaneye getirilen kitapların hapishaneye alınması ve mahpuslara ulaştırılması
- Dış kantin yoluyla mahpusların ücretini ödemek koşuluyla kitap alması uygulamasının zorunlu tutulmaması
- İletişime yönelik disiplin cezalarının yaygın uygulanmasına ilişkin tedbir alınması ve uzun süreli izolasyona sebebiyet verecek şekilde uygulanmasının önlenmesi
- Telefonda tekmiil uygulamasının yönetmeliklerden çıkarılması
- Mahpusların ailelerinin bulunduğu illere yakın hapishanelerde bulundurulmasının kanunla güvence altına alınması
- Mahpusların ailelerinden uzak hapishanelerde kaldığı durumlarda ise uzaktan gelen ailelerin görüş sürelerinin artırılmasının kanunla güvence altına alınması ve kısıtlamaya gidilmesinin önlenmesi
- Mahpusların mektuplarına el konulmasında istisnai bir uygulama olmamasının sağlanması
- Mektup okuma komisyonunda yer alan personellerin bu konularda yeterli bilgi ve birikime sahip olmasının sağlanması
- Mahpusların, gönderdikleri mektup ve dilekçeleri takip edebilecekleri evrak numaralandırma sistemine geçilmesi
- Mahpusların sivil toplum kuruluşlarına kapalı zarf mektup göndermesinin yasal zemininin yaratılması gerekmektedir.

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği / Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi
Katip Mustafa Çelebi Mh. Billurcu Sk. No 5/2 Pk: 34433 Beyoğlu / İstanbul / Turkey
Tel / Fax : +90 212 293 69 82 e-mail: info@tcps.org.tr